

Portugees – Israëlietische Gemeente te Amsterdam

ק"ק ספרדים תלמוד תורה באמשטרדם

הרב יוסף בנימין צרפתי
ק"ק ת"ת ספרדים
אמשטרדם

ליל ח"י אייר ל"ג בעומר תש"ף
פה אנטווערפן

אל אחי ורעי האיסנוגירוס ולכל מבקשי השם

**ביאור דברי הספרא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה
והמשך למכתב חיזוק מאסרו חג פסח**

א. בספרא (קדושים פרשה ב' פרק ד', י"ב) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט, י"ח) רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם (בראשית ה', א') כלל גדול מזה. והוא מדרש פליאה.

בסנהדרין (דף ל"ח:) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון בלשון ארמי ספר שנאמר (תהילים קל"ט, י"ז) ולי מה יקרו רעך אל. והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית ה', א') זה ספר תולדות אדם, מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו, כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו, אמר ולי מה יקרו רעך אל. וכלו אומר דרשני.

וני"ל בס"ד דהנה אותו מזמור ביצירת אדם מדבר (שם רש"י ד"ה ולי) שנאמר (תהילים שם וסנהדרין שם) אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה. ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון בלשון ארמי ספר כלומר אדם הראשון היה קורא על רבי עקיבא שאמר שלי ושלכם שלה הוא (כתובות דף ס"א:) ולי מה יקרו רעך אל.

ולהבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם. הנה בויקרא רבה (פרשה ב', א') עשרה נקראו יקרים ואלו הן: התורה והנבואה והתבונה והדעת והסכלות והעושר והצדיקים ומיתתן של חסידים והחסד וישראל. התורה מנין שנאמר (משלי ג', ט"ו) יקרה היא מפנינים. הנבואה מנין (שמואל א. ג', א') ודבר ה' היה יקר בימים ההם. התבונה מנין (משלי י"ז, כ"ז) יקר רוח איש תבונה. הדעת מנין (משלי כ', ט"ו) וכלי יקר שפתי דעת. הסכלות מנין (קהלת י', א') יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט. העושר מנין (משלי י"ב, כ"ז) והון אדם יקר חרוץ. צדיקים מנין (תהלים קל"ט, י"ז) ולי מה יקרו רעך אל. מיתתן של חסידים מנין (תהלים קי"ז, ט"ו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. החסד מנין (תהלים ל"ו, ח') מה יקר חסדך אלהים. ישראל מנין (ירמיה ל"א, י"ט) הבן יקר לי אפרים.

והשתא אמר דרך מליצה אדם הראשון בלשון ארמי ספר ולי מה יקרו רעך אל על רבי עקיבא, על דרך דאמר במגילה (דף ט'). מאי תרגום שכתבו מקרא איכא במגילה. אמר רב פפא ונשמע פתגם המלך. רב נחמן בר יצחק אמר וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן. משל וכל הנשים יתנו יקר לבעליהם זו רחל אשתו של רבי עקיבא. והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית ה', א') זה ספר תולדות אדם, מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו, כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב

במיתתו, ואמר ולי מה יקרו רעידך אל. כלומר אמר ולי יקרו רעידך אל על רבי עקיבא כדאמר צדיקים מניין ולי מה יקרו רעידך אל, וכמו שקראה עליו רחל אשתו (משלי י"ב, ב') יודע צדיק נפש בהמתו (כתובות סג. נדרים נ'). ואמר ולי יקרו רעידך אל על תורתו כדאמר התורה מניין יקרה היא מפנינים. ואמר ולי יקרו רעידך אל על מיתתו כדאמר מיתתן של חסידים מניין יקר בעיני ה' המותה לחסידיו.

ב. ומה שאמר ריש לקיש זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו, היינו שדרש זה ספר תולדות אדם על מעתיקי התורה שכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים. וכדאמר בסנהדרין (דף י"ט): כתיב (שמואל ב. כ"א, ח') ואת חמשת בני מיכל בת שאול. וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה. מירב ילדה ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה. ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. רבי חנינא אומר מהכא (רות ד', י"ז) ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי. וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה. אלא רות ילדה ונעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה. רבי יוחנן אמר מהכא (דברי הימים א. ד', י"ח) ואלה בני בתיה בת פרעה. וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה. אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך נקרא על שמה. רבי אלעזר אמר מהכא (תהילים ע"ז, ט"ז) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה. וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד. אלא יעקב ילד ויוסף כילכל לפיכך נקראו על שמו. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר (במדבר ג', א') ואלה תולדות אהרן ומשה, וכתוב (שם ג', ב') ואלה שמות בני אהרן, לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו.

וכן הוא בספרי (ואתחנן פסקא ל"ד) ושננתם לבניך (דברים ו', ז') אלו תלמידיך. וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר (מלכים ב. ב', ג') ויצאו בני הנביאים אשר בבית אל אל אלישע, וכי בני נביאים היו והלא תלמידים היו, אלא מיכן לתלמידים שקרויים בנים. וכן הוא אומר (שם ב', ה') ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו אל אלישע, וכי בני נביאים היו והלא תלמידים היו אלא שהתלמידים קרויים בנים. וכן אתה מוצא בחזקיהו מלך יהודה שלמד כל התורה לישראל וקראם בנים שנאמר (דברי הימים ב. כ"ט, י"א) בני עתה אל תשלו. וכשם שהתלמידים קרויים בנים כך הרב קרוי אב, שנאמר (מלכים ב. ב', י"ב) ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים. ואומר (שם י"ג, י"ד) ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך ישראל ויבך על פניו ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו.

ומה שאמר ריש לקיש כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו, ולא אמר כיון שהגיע לרבי עקיבא שמח בתורתו, כדאמר דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו. כי רבי עקיבא העמיד תלמידים הרבה ומלא הארץ דעה את ה' עד שכל דורו נקרא על שמו, והדא הוא דכתיב זה ספר תולדות אדם שהראהו הקב"ה דור דור וחכמיו החכמים שבכל דור ודור ודורו של רבי עקיבא רב רבן שכל דורו נקרא על שמו עד שהיה ראוי שתינתן התורה על ידו. וכמבואר ביבמות (דף ס"ב): רבי עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו, היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנאמר (קהלת י"א, ו') בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך. אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמם (שנשתכחה תורה. רש"י) עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם. רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע. והם הם העמידו תורה אותה שעה. ובסנהדרין (דף פ"ו). אמר רבי יוחנן, סתם מתניתין רבי מאיר סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא

רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא. ולכך שמח בתורתו. ומ"ש ונתעצב במיתתו, ע' ברכות (דף ס"א): ומסכת שמחות (פ"ח ה"ט). עיין שם.

והשתא ניהדר אנפין לבאר דברי הספרא (קדושים הנ"ל) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט, י"ח) רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם (בראשית ה', א') כלל גדול מזה. דהנה רבי עקיבא מלא הארץ דעה בילדותו ומלא הארץ דעה בזקנותו. אלא שאותם ארבעה ועשרים אלף תלמידים שהיו לו בילדותו מתו כולן בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה בזה והיה העולם שמם שנשתכחה תורה מישראל, ואותם חמשה תלמידים שבדרום שהעמיד בזקנותו הם הם העמידו תורה אותה שעה. ועל כן אמר רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, שאי אפשר להעמיד ולהעתיק התורה בלא ואהבת לרעך כמוך, שהרי הראשונים נסתלקו מפני שלא נהגו כבוד זה לזה ונשתכחה תורה מישראל. אבל בן עזאי אמר זה ספר תולדות אדם כלל גדול מזה, שאי אפשר להעמיד ולהעתיק התורה בלא שיהיו הרב כאב והתלמידים כבנים, שהרי חמשה תלמידים האחרונים העמידו והעתיקו תורה בישראל יותר מכולם עד שנקראו דורו של רבי עקיבא, וכל כך למה משום שרבי עקיבא היה להם לאב והם היו לו כבנים כנ"ל.

ובאמת מו"ז רבנו וידאל הצרפתי השני זיע"א בספרו דרך הקדש (ספרא שם) וז"ל בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול. כי למה אוהב לרע רק בטענת כולנו בני איש אחד נחנו כי הכל תולדות אדם. גם כי כולנו בצלם א' ובחותם א'. גם כי נחתמנו בדמות אלהים וצריכים אנחנו להתנהג בו ביוקר וסלסול באלהים ולא להבזות אחד לחבירו. עכ"ל. וכ"כ עוד מו"ז רבנו וידאל הצרפתי השני זיע"א בפירושו אמרי יושר (ב"ר פרשה כ"ד, ז') וז"ל זה ספר תולדות אדם כלל גדול בתורה. כלומר הואיל והבריאה מאדם הראשון הוא הכל כגוף מחולק לכמה איברים, וצריך כל אדם להסתייע מחבירו הואיל וכולן באו מגוף אחד, ולא יאמר אדם הואיל ונתבזיתי יתבזה חבירי, אם כן גדול הכלל הזה. וגם באמרו שבדמות אלהים עשוי. עכ"ל.

וכ"כ חבר בית דינו רבנו אהרן אבן חיים זצ"ל בסי קרבן אהרן (ספרא שם. ח"ב דף רנ"ח) וז"ל זה ספר תולדות אדם גדול מזה. דאמר שכלם תולדות אב אחד הם וכלם אחים ולזה אין להתגדל זה על זה ולא לשנא זה את זה, וכונת הכתוב לומר זה ספר התורה הוא מתולדות אדם הראשון שכלם בני אב אחד הם. והוא כלל גדול משום דקרא דואהבת לרעך הוא מחייב האהבה מצד הריעות לבד אבל זה ספר מחייב אותה מצד האחוה שהוא חיוב יותר גדול. ועוד כי בזה הראה לנו שכלנו בצלם אחד ובחותם אחד והיא הצורה האלהית שהיא תחייב אותנו להתאחד בכל דברינו כשם שאנו אחדים בצורה האלהית. עכ"ל.

ג. והנה ביבמות (שם) תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה. מאי היא. א"ר נחמן אסכרה. והוא פלא מה ענין לא נהגו כבוד זה לזה למיתה אסכרה.

והנה ר'בן שיל ישראל רש"י ז"ל עה"פ (דברים כ"א, כ"ג) כי קללת אלהים תלוי וז"ל זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול, כמו (מלכים א. ב', ח') והוא קללני קללה נמרצת. עכ"ל. וא"כ אתי שפיר פשוטו כמשמעו שכולן מתו מיתה רעה היא אסכרה שלא נהגו כבוד זה לזה, כי היפך הכבוד הבזיון והקלות כדכתיב (שמואל א. ב', ל') מכבדי אכבד ובזי יקלו, וקלות וקללה לשון מארה כדכתיב (בראשית י"ב, ג') ואברכה מברכך ומקללך

אאור. ובפסחים (דף ק"ה). תנא משמיה דרבי עקיבא כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה. וביאר רבנו המהרש"א ז"ל (ח"א שם ד"ה כל) עפמ"ש בתענית (דף כ"ז): תנו רבנן אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון ואנשי מעמד מתכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות וכו' ברביעי על אסכרה שלא תיפול על התינוקות. ופירש רש"י (שם) ברביעי על האסכרה שבו נתלו המאורות, וכתוב ביה (בראשית א', י"ד) יהי מאורות מארת כתיב. וא"כ הוא דבר שתלוי בבריאת אור. ומשום הכי במוצאי שבת דאז עיקר תחלת בריאת אור דידן, כמפורש פרק מקום שנהגו (פסחים דף נ"ד), ראוי להתענות באותה שעה עד שיבדיל ומברך על האור. עכ"ל. ודו"ק.

ובדעת זקנים מבעלי התוספות (במדבר כ"ח, ט') וז"ל בראש חודש כתיב (במדבר כ"ח, ט"ו) לחטאת לה' מה שלא נאמר בכל המוספין. ובמסכת שבועות (דף ט"ו). דריש ליה אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח. ויש לפרש כן תביאו לדורות בשבילי ולשמי קרבן להיות קרבן כפרה לי ובה תתנחם הלבנה על שמעטתי אותה. והכפרה היא מועלת לתינוקות שלא תפול עליהם אסכרה לפי שחדוש ראשון היה ברביעי כדאמרין (חגיגה דף י"ב). ברביעי נתלו המאורות ואמר מר (תענית דף כ"ז): ברביעי היו מתענין על האסכרה שלא תפול בתינוקות. וגם רש"י פירש בפרשת בראשית (פ"א פ"ד) שלפיכך כתיב יהי מארת חסר לשון מארה. וכל שכן ביום חדוש הלבנה שיש לדאג על התינוקות וקרבן זה של ראש חודש מכפר עליהם. וזהו שאנו אומרים במוסף של ראש חודש זמן כפרה לכל תולדותם ותולדותינו של אדם אלו התינוקות. עכ"ל. וא"כ לפמ"ש לעיל שפסוק זה ספר תולדות אדם קאי על הרב ותלמידיו שכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים כנ"ל. א"כ הוא הדין שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה (יבמות קכ"א: בבא קמא נ'). ויש לדאג ולכפר על תולדותינו של אדם שהם התלמידים על האסכרה שלא תפול בהם. ולכך פגע מדת הדין בתלמידי רבי עקיבא יותר מכולם.

והנה הפרי חדש (או"ח סי' תצ"ג, ב') כתב בענין ב"ג בעומר וז"ל ומיהו יש לדקדק בשמחה זו למה. ואי משום שפסקו מלמות מה בכך, הרי לא נשארו אחד מהם וכולם מתו ומה טיבה של שמחה זו. ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אחר כך רבי עקיבא שלא מתו כאלו. עכ"ל. כלומר שהשמחה שנהגו העם ב"ג בעומר הוא משום רבי עקיבא וחמשת תלמידיו שהעמידו תורה לשעה ולדורות. וא"כ בודאי צריך ליתן על הלב ב"ג בעומר להבין ולהשכיל ללמוד וללמד מדוע לא מתו חמשה האחרונים כדרך שמתו כ"ד אלף הראשונים.

ונראה שהראשונים עשו כדברי רבי עקיבא שאמר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, וקיימו ואהבת לרעך כמו איש אל רעהו. אבל האחרונים עשו כדברי בן עזאי שאמר זה ספר תולדות אדם כלל גדול מזה, וקיימו ואהבת לרעך כמוך כמו איש אל אחיו. ועל כן הראשונים שלא אהבו איש את אחיו כאחים אלא אהבו איש את רעהו כרעים, כאשר לא נהגו כבוד זה לזה אלא בזיון וקלות וזלזול פגע בהם מארת אסכרה כנ"ל, וכמו שפירש רש"י ז"ל כי קללת אלהים תלוי זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו משל לשני אחים תאומים כנ"ל. אבל האחרונים מתוך שאהבו איש את אחיו כאחים נהגו כבוד זה בזה תמיד, וכמו שפירש מו"ז רבנו וידאל הצרפתי השני זיע"א זה ספר תולדות אדם שבדמות אלהים עשה את האדם וכולנו בני איש אחד נחנו וצריכים לא להבזות לחבירו כנ"ל. ואתה דע לך.

ד. והנה במכתב חיזוק מאסרו חג פסח (אות י') כתבתי בענין מנהג אמשטרדם לומר פטום הקטורת אחר אין כאלהינו לפני תנא דבי אליהו בשעה שיש מגיפה בעיר, כי נתתי אל לבי

שהחוט המשולש אין כאלהינו ופטום הקטורת ותנא דבי אליהו מעמד שלשתן אלו דברים שיש בהם סגולה לעצור המגיפה. דהנה רבותינו הראשונים כתבו שתקנו לומר אין כאלהינו בשבת להשלים מאה ברכות. וסימנך אמ"ן ברוך אתה. אי"ן כאלהינו מ"י כאלהינו נודה לאלהינו ברו"ך אלהינו את"ה הוא אלהינו. ובמדרש (במדב"ר י"ח, כ"א) עה"פ (שמואל ב. כ"ג, א') נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על. הוקם ע"ל כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותקן להם מאה ברכות כיון שתקנם נתעצרה המגפה. עכ"ל. פטום הקטורת על שם (במדבר י"ז, י"א-י"ג) ויתן את הקטורת ותעצר המגפה. וכן הכתוב השלישי (נדה דף ע"ג). תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום, עד תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם (ברכות דף ס"ד). שהוא דבר והיפוכו של לא נהגו כבוד זה לזה (יבמות דף ס"ב:). עיין שם.

והנה אבא מרי זצ"ל היה רגיל לומר פטום הקטורת בקול רם בכל מוצאי שבת אחרי הפיוטים שאחר הבהלה. וכן אני נוהג אחריו. ולא שמעתי הימנו טעמו של דבר. ובילדותי היה נראה לי הטעם משום הבשמים. ואחר כך מצאתי לרבנו דוד אבודרהם ז"ל בסדר מוצאי שבת וז"ל כתב הרב רבי מאיר מרוטנבורק וכו' ואחר ההבדלה אומר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגוי שהוא כלו מלא פסוקים של ברכה והצלחה לסימן טוב מתחלת השבוע שיתברכו במעשה ידיהם. וכתב אבן הירחי נהגו בפרובינצא לומר אחר אלו הפסוקים אין כאלהינו ופטום הקטורת. והטעם משום דתניא ביומא (דף כ"ו). מעולם לא שנה אדם בה מפני שמעשרת, שנאמר (דברים ל"ג, י') ישימו קטורה באפך וסמך ליה ברך ה' חילו. ונשלמה פרים שפתינו למען נתעשר ונצליח בכל דרכינו. עכ"ל. ודברי אבן הירחי הם בספרו אורחות חיים (סדר תפלת מו"ש אות ט' ואות י'). עיין שם. וכן מצאתי בספר שער המפקד (נהור פקוד ה' תפלה אות י' דף י'). וז"ל ארצות המערב הפנימי מנהגם לומר פטום הקטורת בערבית ליל מוצאי שבת קודש אחר העמידה בבית הכנסת. עכ"ל.

והשתא נ"ל עוד דלפמ"ש המהרש"א הנ"ל שראוי להתענות על האסכרה במוצאי שבת עד אחר שיבדיל. א"כ כיון שפטום הקטורת סגולה כנגד המגיפה הוא הדין שמועיל כנגד האסכרה ואתי שפיר לאומרו במוצאי שבת. ולפ"ז אתי שפיר גם כן דברי רבנו אהרן הכהן מלוניל הנ"ל לומר אין כאלהינו במוצאי שבת, לפי שאין כאלהינו נתקן כנגד מאה ברכות בכל יום והוא סגולה כנגד המגיפה כנ"ל, וא"כ הוא הדין שמועיל כנגד האסכרה. והשתא לפמ"ש שהחוט המשולש אין כאלהינו ופטום הקטורת ותנא דבי אליהו עד תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם מעמד שלשתן אלו דברים שיש בהם סגולה לעצור המגיפה כנ"ל, א"כ מה טוב לקבל על עצמו בכל מוצאי שבת לנהוג כבוד איש באחיו שהוא סגולה כנגד המגפה כנ"ל ויועיל גם כן כנגד האסכרה. וכ"כ בקובץ שירה חדשה (דף ל"ו פיוט ד' הערה 5) וז"ל ואני נוהג לכוף תחילה האצבעות על האגודל ולהסתכל על הצפרנים, ושוב מבחין ומכיר בין הצפרנים והבשר, ואח"כ אני פושט האצבעות שיהיה אור במקום חושך, ושוב מסתכל בכף היד. ובזמן שאני כופף את האצבעות אני מהרהר בלבי על מדת הענוה, שכל זמן שהאצבעות פשוטות לא כל האצבעות שוות, אך בזמן שהן כפופות כולם שוים לטובה. והנמשל שלא יהיה אדם עיקש וגאה וקשה כארז ובעל מחלוקת, אלא כפוף ועניו ורך כקנה ואיש שלום. עכ"ל.

ה. ונ"ל בס"ד לכוין החשבון בדברי המדרש הנ"ל שבא דוד ותקן להם לישראל מאה ברכות בכל יום שבכל יום היו מתים מאה אנשים וכיון שתקנם נתעצרה המגפה. דהנה שכר מאה ברכות בכל יום הם חמשה עשר אלף אלף סלעים. דהנה בחולין (דף פ"ז:) מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחיבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים. איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה. למאי נפקא מינה לברכת המזון. אי אמרת שכר מצוה אחת היא

ואי אמרת שכר ברכה הויין ארבעים וכו'. יצתה בת קול ואמרה כוס של ברכה ישוה ארבעים זהובים. ואם כן מאה ברכות שוין אלף זהובים. וכתבו התוספות בבכורות (דף נ'. ד"ה דמיזדבנא) סלע של זהב חמשה ועשרים סלעים של כסף. וא"כ נמצא שכר מאה ברכות שהם אלף זהובים חמשה ועשרים אלף סלעים של כסף. ואם כן נמצא מאה ברכות למנין בני ישראל ששים רבוא (שמות י"ב, ל"ז), שוין חמשה עשר אלף אלף אלפין סלעים.

והנה בתענית (דף ט'.) עשר תעשר (דברים י"ד, כ"ב) עשר בשביל שתתעשר. ופריך ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא, והכתיב (דברים ו', ט"ז) לא תנסו את ה'. ומשני הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו, שנאמר (מלאכי ג', י) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די. ואם כן מכל שכן דהקדוש ברוך הוא נותן מעשרות. והשתא שפיר תקן דוד המלך לומר מאה ברכות בכל יום שהם ערך חמשה עשר אלף אלפין, כי ערך המעשר של מאה ברכות כפי ערך פדיון נפש מאה אנשים.

דהנה באיוב (ב', ד') כל אשר לאיש יתן בעד נפשו. ובמשלי (ו', ל"א) את כל הון ביתו יתן. ובשיר השירים (ח', ז') אם יתן איש את כל הון ביתו. וערך כל אשר לאיש שהוא כל הון ביתו עשרת אלפים ככר כסף, וכמ"ש האדמו"ר מאסטרטאווא צ"ל בספר אור תורה (פ' ויחי דף רס"ח. ד"ה דהנה) עה"פ (בלק כ"ב, י"ח) אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב. דהנה בבבא בתרא (דף צ"ח:) תנן המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו, בונה ארבע אמות על שש דברי ר' עקיבא, ורומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. ופירש רשב"ם ז"ל בית חתנות שהוא ארכו ו' על ד' רומו ה', דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו. עכ"ל. ונמצא דשיעור בית מחזיק מאה ועשרים אמות על אמה.

והנה אמה על אמה ברום אמה מחזיק חמשה אלפים סלעים, כמ"ש באור תורה (שם דף רס"ז: אות י"ז ד"ה דהנה) וז"ל כי (פקודי ל"ח, כ"ז) ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש וגוי ככר לאדן, ומבואר שם ברש"י דככר של קודש כפול היה וכל ככר שלשת אלפים שקלים. וכי (תרומה כ"ו, כ"ה) שני אדנים תחת הקרש האחד, ופי' רש"י דשני אדנים היו אורכן אמה וחצי ברוחב אמה וגובה אמה, וחלולים היו כשיעור ידות הקרש. וכל יד החזיק חצי אמה על רבע אמה. נמצא דשתי ידות מעטו בשני אדנים אמה על רבע שהיו חלולים, ונשאר גוש שני אדנים אמה ורבע ברוחב אמה וגובה אמה, והיה בהם שני ככרים של קודש שהוא ששה אלפים שקלים. ובאמה יש ד' רבעים, וא"כ אמה על אמה ברום אמה ינוכה חלק חמשית מן ששה אלפים, ויחזיק ארבע אלפים ושמונה מאות שקלים. אמנם מבואר בשקלים (פ"א מ"ז) דהכרעה היא אחד מכ"ד, שהוא שני מאות, ועולה חמשה אלפים סלעים.

ונמצא מאה ועשרים אמות אמה על אמה מחזיק ששים רבוא סלעים. וסלע של זהב שוה כ"ה סלעים של כסף כמ"ש התוספות בבכורות (דף נ'. ד"ה דמיזדבנא). נמצא מאה ועשרים אמות אמה על אמה מחזיקים חמשה עשר אלף אלפין סלעים שהם עשרת אלפים ככר כסף לפי חשבון ככר אחד אלף וחמש מאות סלעים. עכ"ד.

והשתא צא וחשוב פדיון נפשם של מאה נפשות מישראל לפי ערך חמשה עשר אלף אלפין סלעים לנפש אחת מישראל, ותמצא אלף וחמש מאות אלף אלפין סלעים, והוא מעשר מערך מאה ברכות של ששים רבוא שהם חמשה עשר אלף אלף אלפין סלעים. ושפיר תקן דוד המלך עליו השלום מאה ברכות בכל יום לעצור המגיפה מעל ישראל. ודו"ק.

יוסף בנימין ב"ר עמרם צרפתי